

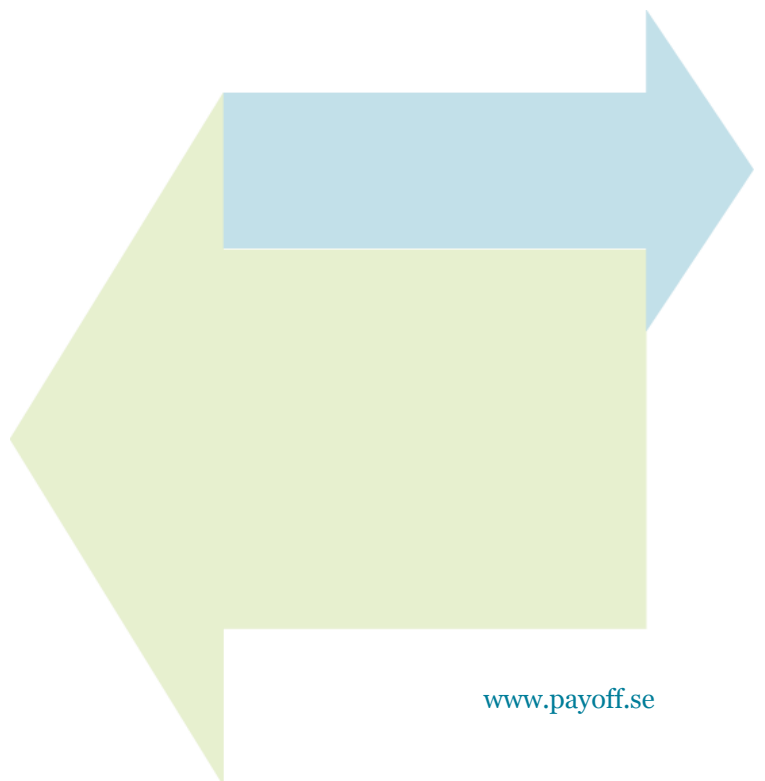

Utvärdering av sociala investeringar

Delrapport 2/PM projekt SPIRA

Lärande och samhällsekonomisk utvärdering
Västerås stad

Göteborg, 2021-03-31

Innehållsförteckning

Inledning	3
Berörda parter.....	4
Syfte och mål.....	4
Metodik och kompetens	4
Jämställdhet och jämlikhet	5
Resultat.....	5
Utmaningar.....	6
Utvecklingsområden.....	6
Resultat och samhällsekonomisk analys	7
Resultat på individnivå	7
Allmän utveckling.....	7
Före SPIRA	7
Försörjning efter SPIRA.....	7
Aktivitet efter SPIRA	7
Troligt utfall våren 2021.....	8
Resultat på samhällsnivå	8
Samhällsekonomisk intäkt	8
Samhällsekonomisk lönsamhet.....	9
Återbetalningstid	10
Samhällsekonomisk lönsamhet och återbetalningstid, Prognos.....	10
Jämförelse med kostnad för daglig verksamhet/dagverksamhet	11
Effekter av en eventuellt utökad bemanning	12
Rekommendationer	13
Avslutningsvis	13

Inledning

Västerås stad driver, med finansiering från Samordningsförbundet Västerås, projekt SPIRA. Projektet riktar sig bland annat till unga vuxna med funktionsvariationer, samt unga vuxna som redan finns i daglig verksamhet. Åldersgrupp för deltagarna i projektet är 19-29 år, alternativt 18 och avslutat gymnasium. Många av dessa övergår direkt till daglig verksamhet, utan att ha provat sin arbetsförmåga. Utöver denna grupp kan enskilda individer tas in i SPIRA, vilka trots särskilda stödinsatser inte bedöms stå till arbetsmarknadens förfogande.

Grundtanken med projekt SPIRA är att personer från målgruppen ska få stöd att komma "rätt" i livet och få möjlighet att prova arbete eller studier. Arbetet i projektet drivs bland annat utifrån metoderna Supported Employment, Supported Education och Lösningfokuserat arbetssätt.

Denna rapport är Payoffs andra delrapport i utvärderingen av projekt SPIRA, vilken presenteras i kort PM-format. Fokus för detta PM är att belysa SPIRA utifrån parternas perspektiv, vilka remitterar deltagare till SPIRA. Vi analyserar även skapade resultat och gör en uppdatering av den samhällsekonomiska utvärderingen som gjordes i delrapport 1 våren 2020.

Berörda parter

Inom ramen för denna delrapport har intervjuer och informationsinsamling gjorts från de parter, vilka använder sig av SPIRA som en insats för att stödja och utveckla den målgrupp och de individer som respektive part ansvarar för. Berörda parter är Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan, Region Västmanland och socialtjänsten inom Västerås stad

Sammanfattningsvis kan vi konstatera att samtliga är nöjda med SPIRA. Dels är insatsen utformad så att den fyller ett tomrum, där det inte finns några direkta andra alternativ för den aktuella målgruppen. Dels ser representanterna för parterna att SPIRA gör tydlig skillnad för individerna.

Syfte och mål

Syftet med att anlita SPIRA är flera. Dels är det att både individen själv och handläggaren på berörd myndighet får möjlighet att klargöra individens arbetsförmåga. Men kanske ännu viktigare är att stödja individen att bryta en isolering. Många av individerna har varit hemmasittare under flera år och de har ett begränsat socialt umgänge. Merparten har svårt för sociala kontakter, vilket exempelvis kan yttra sig i svårigheter och blockeringar att samtala med okända personer och i situationer som de känner sig obehäva i.

Målet på individnivå är i grunden att ta tillvara på deltagarnas förmågor och att stödja dem till ett mer aktivt och självständigt liv. Ett bra resultat för individen kan i vissa fall vara att individen klarar av att gå till praktik och i förlängningen till ett arbete. I andra fall kan ett bra resultat vara att individen kommer till insikt om att studier är en möjlig väg framåt i livet. Men för vissa individer är ett bra resultat av SPIRA att de kommer till insikt och accepterar sina egna förmågor och utifrån detta hitta en meningsfull vardag och sysselsättning. Detta kan i dessa fall innebära att individen ansöker och beviljas daglig verksamhet/dagverksamhet.

Metodik och kompetens

SPIRA har några nyckelfaktorer i sin metodik som den intervjuade personalen lyfter fram som särskilt viktiga för individernas lyckade resultat. Att SPIRA ser till hela individens livssituation är en viktig del i metodiken. Det kan exempelvis vara att stödja individen i kontakt med myndigheter eller vården. SPIRA utgår från den enskilda individens behov och anpassar sitt stödjande och utvecklande arbete. SPIRA bildar ett team runt individen och hjälper till med kontakterna, istället för att individen själv behöver springa runt till olika myndigheter. Individen får ett omfattande stöd av SPIRA och tillåts att utvecklas under relativt lång tid. Tiden är också en viktig faktor i metodiken, då deltagarna ofta har haft ett långvarigt utanförskap och en komplex problematik.

SPIRA bedrivs i grunden enligt principerna för Supported Employment, Supported Education och lösningsfokuserat arbetssätt. Det gör att stödet till individen är långsiktigt och kan fortsätta även under den tid när individen, inom projektet, har fått en anställning eller har påbörjat studier. Det innebär också att stödet kan ges till både

individ, till arbetsgivaren och till utbildningsanordnaren, i syfte att säkerställa en hållbar lösning för individen. På så sätt kan konflikter redas ut, utan att exempelvis en anställning äventyras av olika typer av missförstånd. Många i målgruppen är i behov av ett mycket långvarigt stöd för att kunna hitta en fungerande lösning i samhället.

En viktig del i metodiken, som handläggarna lyfter fram, är möjligheterna till anställning inom projektiden. Detta är en unik möjlighet och inte finns i några andra liknande insatser.

När det gäller kompetens är det handläggarnas uppfattning att SPIRA har den kompetens som behövs för att sköta sitt uppdrag. Särskilt lyfts fram att det är positivt att SPIRA har egen arbetsterapeutisk kompetens. Det ses också som positivt att SPIRA har en bred profil bland personalen och att det finns erfarenhet från arbete och regelverk på Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan. På önskelistan över kompletterande kompetens nämns arbetspsykolog samt specialpedagog för stöd i studiespåret. Detta ses dock inte som brister i verksamheten, utan ses mer som möjligheter att tillföra positiva komplement.

En framstående del i SPIRAs arbetssätt är också personalens bemötande. Detta är inte något som helt enkelt låter sig beskrivas. Men sammanfattningsvis beskrivs att personalen möter individen på dennes villkor, skapar trygghet och motivation, men samtidigt ställer personalen krav på att individen tar eget ansvar. Individerna görs också delaktiga i planeringen och genomförandet av sin egen insats. Arbetet utgår från ett salutogent förhållningssätt, där inriktningen är att stärka och utveckla individens styrkor och förmågor samt individens känsla av sammanhang och mening i livet.

Jämställdhet och jämlikhet

I intervjuerna med handläggarna har vi ställt frågor kring jämställdhet och jämlikhet. Det finns ingen av handläggarna som har upplevt att unga kvinnor och unga män får olika förutsättningar att lyckas. Istället bygger hela insatsen på att den anpassas utifrån individens behov. Själva upplägget och genomförandet kan därför skilja från individ till individ, just för att alla ska få samma möjlighet att lyckas i sin utveckling.

Resultat

För *individ* är ett viktigt resultat att de har blivit sedda, att de har fått stöd att utvecklas utifrån sina egna förmågor och behov samt att de hamnar i en hållbar livs- och försörjningssituation. Sedan kan det faktiska resultatet variera mellan exempelvis arbete, studier eller daglig verksamhet. Tydliga resultat är att deltagare har brutit isoleringen och lämnat hemmet, fått ökat självförtroende men även ökad självinsikt om sin situation och sina förmågor. Däremot beskriver handläggarna att pandemin, och att SPIRA har gått över till distansinsatser, har hämmat deltagarnas utvecklingstakt. De fysiska mötena och att deltagarna behöver ta sig till SPIRAs lokaler ses som framgångsfaktorer, vilka är svåra att ersätta med digitala eller andra lösningar.

För *handläggaren* är resultatet att de får tillgång till en väl fungerande insats för en målgrupp där det finns få andra alternativ. Det innebär också att handläggaren får en bra dokumentation, vilken kan användas som underlag för beslut i det fortsatta stödet till individen, vilken exempelvis kan vara att bevilja lönestöd, andra typer av

ersättningar eller daglig verksamhet. Men för handläggaren innebär det också att de, med hjälp av SPIRA, har kunnat erbjuda ett stöd till individen som har gjort skillnad i individens liv. Handläggarna känner därigenom en tillfredsställelse att de kan erbjuda konkret stöd till individerna så att de mår bättre och ser en väg framåt i livet. Genom SPIRA får handläggaren även tillgång till arbetsmarknadsinriktat arbete och kontaktnät, som de själva har svårt att bedriva och upprätthålla.

Samtliga som har intervjuats har med eftertryck betonat behovet av insatsen SPIRA och att det är önskvärt att SPIRA implementeras som en del av den ordinarie verksamheten. Flera handläggare nämner även Atlas som en väl fungerande insats, men att SPIRA och Atlas ska ses som kompletterande insatser. Den ena insatsen kan inte ersätta den andra.

Utmaningar

Den pågående pandemin har varit och är en utmaning för SPIRA och arbetet tillsammans med målgruppen. De intervjuade handläggarna ser att SPIRA anpassar sig och gör ett bra jobb, utifrån förutsättningarna. Däremot är det svårt att helt kompensera närvaro på plats, fysiska möten och möjligheten till praktik genom att hitta ersättningsaktiviteter på distans. Det finns därför förhoppningar att SPIRA på sikt kan återgå till en mer normal verksamhet, med mer fysiska möten och ökad möjlighet till praktik.

Utvecklingsområden

Det finns en samlad bild bland de som har blivit intervjuade att SPIRA är en relativt komplett insats utifrån den aktuella målgruppen behov och de olika myndigheters/parternas perspektiv. Ett önskat utvecklingsområde är dock att åldersintervallet, 19 – 29 år, utökas. Önskemålet är att den övre åldersgränsen höjs eller helt tas bort. Orsaken är att de intervjuade handläggarna ser att SPIRA skulle kunna vara en väl fungerande insats även för en äldre målgrupp, men likartade behov som dagens målgrupp.

Resultat och samhällsekonomisk analys

Resultat på individnivå

I denna delrapport analyserar vi resultat som SPIRA har skapat från projektstart och fram till och med 2021-01-31. Under den tidsperioden har totalt 25 deltagare avslutats i projektet och gått vidare till "ett nästa steg", vilket kan se olika ut för individerna.

- Av de totalt 25 avslutade deltagarna är 12 stycken unga kvinnor och 13 stycken unga män.

Allmän utveckling

- Individerna bryter sin isolering och mår bättre samt hamnar "rätt" i livet, vilket kan vara en mängd olika alternativ.

Före SPIRA

När insatsen i SPIRA påbörjades

- Hade åtta individer försörjning genom aktivitetsersättning,
- Hade fyra individer försörjning genom aktivitetsstöd
- Hade tio individer försörjning genom försörjningsstöd,
- Hade två individer matersättning via Arenan
- Var tre individer försörjda via familjen.

Innan insatsen i SPIRA påbörjades var det sju individer som hade daglig verksamhet/dagverksamhet och ytterligare någon som var på väg dit.

Försörjning efter SPIRA

Efter att individerna har deltagit i SPIRA har deras försörjningssituation utvecklats enligt följande:

- Sex individer har CSN
- Åtta individer har aktivitetsersättning, varav en senare har fått sjukersättning
- Tre individer har aktivitetsstöd
- Åtta personer har försörjningsstöd

Aktivitet efter SPIRA

Efter att individerna har deltagit i SPIRA har deras aktivitetssituation utvecklats enligt följande:

- Antalet individer med daglig verksamhet/dagverksamhet har minskat från sju till fyra stycken, varav flera har fortsatta rehabiliteringsinsatser
- Åtta individer har gått till någon typ av studier; vuxenstudier på

gymnasienivå, studier på yrkeshögskola, studier på folkhögskola, vuxenstudier på grundskolenivå med planering för att söka vidareutbildning

- En individ har gått till Samordningsteamet
- En person är inskriven på Arbetsförmedlingen
- En person är i insats via Arbetsförmedlingen, KROM
- Två personer har konstaterats vara förhindrade att arbeta
- Flera individer är dessutom i fortsatt medicinsk rehabilitering, antingen som fristående insats eller i kombination med annan insats.

Troligt utfall våren 2021

När denna rapport skrivs finns planering för att ytterligare tre deltagare i SPIRA kommer att avslutas inom de närmaste månaderna. Dessa tre har anställning och jobbar inom projektet. Enligt planeringen går dessa tre deltagare vidare till arbete och anställning med lönebidrag när de avslutas i projektet.

Resultat på samhällsnivå

Samhällsekonomiskt resultat skapas genom att individer kan göra stegförflyttningar mot egenförsörjning genom arbete och att de klarar sig med mindre stöd från samhället. I SPIRAs fall innebär det exempelvis att fler deltagare kan försörja sig via arbete och studier samt att de är i mindre behov av daglig verksamhet/dagverksamhet. För mer utförlig beskrivning av samhällsekonomiska resonemang, se Delrapport 1 från 200515.

Resultaten nedan beskriver samhällsekonomisk intäkt och lönsamhet för de stegförflyttningar som de 25 avslutade deltagarna gjort till och med 2021-01-31. Under rubriken "Samhällsekonomisk lönsamhet och återbetalningstid, Prognos" visar vi därefter de troliga ekonomiska effekterna av att tre deltagare planerar att avslutas och gå till anställningar med lönebidrag under våren 2021.

Samhällsekonomisk intäkt

Följande intäkter har skapats genom att SPIRA har stöttat utvecklingen hos de 25 avslutade deltagarna, där de har gått från passivitet i utanförskap till aktivitet i innanförskap. Anledningen till att intäkterna är negativa är att den, för individen positiva utvecklingen, på kort sikt skapar ökade kostnader i samhället. Framför allt gäller det när individer utan aktivitet går till studier. Studier stärker individens position i samhället och deras framtida möjligheter på arbetsmarknaden. Däremot är det en ökad kostnad på kort sikt, genom att det kostar att bedriva utbildning.

Det betyder att studier ska ses som en social investering, vilken ger positiva ekonomiska effekter på sikt. Se exempelvis de intäkter som vi nedan redovisar under rubriken "Samhällsekonomisk lönsamhet. Prognos". Observera att den prognos på fem år sikt som vi redovisar i tabellen nedan endast visar effekten som uppstår under år 1, multiplicerad med fem.

Tabell 1. Intäkter för SPIRA på kort och medellång sikt för de 25 deltagare som ingår i underlaget till denna delrapport.

	Kort sikt, ett år		Prognos, fem år
	Totalt, alla deltagare	Per deltagare	Totalt, alla deltagare
Samhället	-774 000 kr	-31 000 kr	-3 872 000 kr
Staden	-261 000 kr	-10 000 kr	-1 304 000 kr
Regionen	4 000 kr	0 kr	19 000 kr
Staten, varav	-458 000 kr	-18 000 kr	-2 288 000 kr
Arbetsförmedlingen	-23 000 kr	-1 000 kr	-117 000 kr
Försäkringskassan	-10 000 kr	0 kr	-51 000 kr
Övrig stat	-424 000 kr	-17 000 kr	-2 120 000 kr
Deltagarna	-774 000 kr	-31 000 kr	-3 872 000 kr

Samhällsekonomisk lönsamhet

Nedan redovisar vi den lönsamhet som skapas om vi räknar bort insatskostnaden för SPIRA från intäkterna. Lönsamheten är beräknad utifrån att SPIRA finansieras via Samordningsförbundet, där respektive part står för 25 procent av kostnaden. Om finansieringen i framtiden ändras kommer det i så fall att påverka fördelningen av den lönsamhet som redovisas nedan.

Eftersom intäkterna, på kort sikt, är negativa så blir även lönsamheten negativ. Men när deltagarna på sikt förhoppningsvis kan slutföra sina studier och komma i arbete, så kommer lönsamheten att förbättras betydligt. Även här vill vi hänvisa till det ekonomiska resultat som vi redovisar under rubriken ”Samhällsekonomisk lönsamhet och återbetalningstid, Prognos”. Där visar vi vilken ekonomisk lönsamhet som skapas när individer kommer i arbete.

Tabell 2. Lönsamheten för SPIRA på kort och medellång sikt för de 25 deltagare som ingår i denna rapport.

	Kort sikt, ett år		Prognos, fem år
	Totalt, alla deltagare	Per deltagare	Totalt, alla deltagare
Samhället	-2 890 000 kr	-116 000 kr	-5 988 000 kr
Staden	-686 000 kr	-27 000 kr	-1 729 000 kr
Regionen	-422 000 kr	-17 000 kr	-406 000 kr
Staten, varav	-1 723 000 kr	-69 000 kr	-3 554 000 kr
Arbetsförmedlingen	-449 000 kr	-18 000 kr	-543 000 kr
Försäkringskassan	-436 000 kr	-17 000 kr	-476 000 kr
Övrig stat	-838 000 kr	-34 000 kr	-2 535 000 kr

Återbetalningstid

Återbetalningstid visar hur lång tid det tar innan satsade resurser är återbetalade till samhället genom att individer kommer i arbete och behöver mindre stöd. För de 25 avslutade deltagarna är intäkterna på kort sikt negativa. Så länge inte dessa deltagare går till arbete skapas ingen återbetalningstid. Se istället information om återbetalningstid nedan under rubriken "Samhällsekonomisk lönsamhet och återbetalningstid, Prognos", där vi redovisar de ekonomiska effekter som uppstår när deltagare kommer i arbete.

Samhällsekonomisk lönsamhet och återbetalningstid, Prognos

Förutom de 25 avslutade deltagarna i projekt SPIRA finns en konkret planering för att ytterligare tre ska deltagare ska avslutas under våren 2021. Om det går som planerat kommer dessa tre individer att gå vidare till arbete med lönesubvention. Nedan beskriver vi vilken lönsamhet och återbetalningstid som skapas om dessa tre individer tar steget från utanförskap och bidragsberoende till att kunna försörja sig själv genom arbete.

Tabell 3. Lönsamheten för SPIRA på kort och medellång sikt för de tre deltagare som planeras gå till arbete under våren 2021

	Kort sikt, ett år		Prognos, fem år
	Totalt, alla deltagare	Per deltagare	Totalt, alla deltagare
Samhället	148 000 kr	49 000 kr	585 000 kr
Staden	198 000 kr	66 000 kr	399 000 kr
Regionen	5 000 kr	2 000 kr	77 000 kr
Staten, varav	-412 000 kr	-137 000 kr	-485 000 kr
Arbetsförmedlingen	-635 000 kr	-212 000 kr	-990 000 kr
Försäkringskassan	47 000 kr	16 000 kr	146 000 kr
Övrig stat	176 000 kr	59 000 kr	360 000 kr

Tabell 3 visar, jämfört med tabell 2, vilken stor ekonomisk potential som finns i att stödja individer så att de på sikt kan bryta sitt utanförskap och försörja sig själva genom arbete.

Tabell 4. Återbetalningstid för samhället och de olika aktörerna för avseende de tre deltagare enligt planering ska gå till anställning med lönebidrag under våren 2021.

SPIRA (mån)	
Samhället	8
Staden	3
Regionen	11
Staten, varav	---
Arbetsförmedlingen	---
Försäkringskassan	7

För de 25 avslutade deltagarna kan vi på kort sikt inte beräkna någon återbetalningstid, eftersom de än så länge inte har skapt positiva ekonomiska intäkter. Men tabell 4 visar tydligt att utbildning och stöd till individer i utanförskap är en kraftfull social investering. Återbetalningstiden för de tre deltagare som planeras gå till arbete under våren 2021 är enbart åtta månader. Den stora vinnaren för dessa tre deltagare är staden, då staden både får minskade kostnader och ökade intäkter. Arbetsförmedlingen däremot får ingen återbetalningstid, då Arbetsförmedlingen får ökade kostnader genom beviljade lönebidrag. Detta ligger helt i linje med Arbetsförmedlingens grundläggande uppdrag, dvs att underlätta etablering på arbetsmarknaden för samhällets bästa.

Jämförelse med kostnad för daglig verksamhet/dagverksamhet

SPIRA är en omfattande insats, vilken kräver mycket resurser och följaktligen även kostar en hel del pengar. Ovan har vi beskrivit den samhällsekonomiska intäkt,

lönsamhet och återbetalningstid som SPIRA har skapat för de 25 deltagare som hittills har avslutats. Vi har även beskrivit en prognos för intäkt, lönsamhet och återbetalningstid för de tre deltagare som enligt plan kommer att avslutas under våren 2021 och gå vidare till anställning.

Ett annat sätt att analysera SPIRA är att jämföra kostnaden för att bedriva SPIRA-insatsen med kostnaden för daglig verksamhet/dagverksamhet. Kostnaden för en plats på SPIRA under 12 månader är 68 000 kr, exkl. indirekta skatter. Motsvarande årskostnad för en plats på daglig verksamhet/dagverksamhet inom Västerås stad är 197 000 kr per år (231 000 kr i genomsnitt i riket), vilket i så fall skulle vara en årlig och fortlöpande kostnad så länge som individen fortsätter att ha daglig verksamhet/dagverksamhet. Dessutom har insatsen inom SPIRA en potential att generera intäkter genom arbete för både individen, staden och samhället. Dessa intäkter uppstår inte om en individ har daglig verksamhet/dagverksamhet.

Utifrån detta resonemang finns tydliga, ekonomiska resultat som visar på nyttan av att satsa resurser på att stödja målgruppen till studier och i förlängningen arbete, istället för att de ska beviljas daglig verksamhet/dagverksamhet. Detta resonemang stärks ytterligare av att handläggare i intervjuer har beskrivit att SPIRA har bidragit till ett minskat antal ansökningar till daglig verksamhet/dagverksamhet.

Effekter av en eventuellt utökad bemanning

Västerås stad diskuterar att, vid en eventuell implementering, utöka bemanningen inom SPIRA från 3,5 tjänster till 4,0 tjänster. Den tillkommande 0,5 tjänsten ska i så fall fokusera på ett förbättrat och utökat efterstöd till individen, efter att hen har avslutats från projektet. Exempelvis kan då visst fortsatt stöd ges till både individ, arbetsgivare och utbildningsanordnare i de fall en deltagare har gått vidare till en anställning eller studier.

Payoff har i flera uppdrag sett behovet av denna typ av efterstöd, vilket även belyses i aktuell forskning kring arbetslivsinriktade insatser. Sammanfattningsvis kan sägas att stora ekonomiska effekter kan uppnås genom att ge detta utökade efterstöd. Den utökade lönekostnaden i SPIRA ska helt enkelt ses i jämförelse med vilka intäkter som riskerar att falla bort om en individ, utan det utökade stödet, riskerar att förlora sin anställning eller inte klara av att slutföra sina studier.

Rekommendationer

Nedan följer några korta rekommendationer, utifrån vad som framkommit i denna delrapport. Vi hoppas att rapporten och rekommendationen kan bidra som underlag för analyser och beslut hur resurser ska prioriteras för att på bästa sätt stödja målgruppen och att offentliga medel används på ett effektivt sätt för individen, berörda parter och för samhället.

Payoff rekommenderar att:

- Beslutsfattare ser till helheten vid beslut om implementering då SPIRA är en insats som på ett bra sätt stödjer en utsatt grupp och skapar vinster för både individ, berörda parter och samhälle. SPIRA bör då ses som en social investering, där insatskostnaden tas idag men där intäkterna uppstår när individen på sikt i högre grad kan bryta bidragsberoende, försörja sig genom arbete och klara sig utan daglig verksamhet/dagverksamhet och andra stödåtgärder.
- Beslutsfattare ser över behovet och möjligheterna till att kunna erbjuda SPIRA även till en äldre målgrupp än 29 år. Exempelvis kan detta ske genom en pilotinsats där ett begränsat antal äldre får möjligheterna att testa SPIRA och resultatet sedan utvärderas inför framtida beslut.

Avslutningsvis

Payoff vill vi önska SPIRA-verksamheten lycka till i deras fortsatta och viktiga arbete!

Göteborg, 2021-03-31

Jonas Huldt och Claes Malmquist

Payoff AB